

SUBIRACHS: L'AVENTURA CONSTANT DE L'ART

La passió per la Sagrada Família

La Sagrada Família no serà només obra de Gaudí. Altres artistes aniran intervenint en l'etern procés de construcció.

Josep Maria Subirachs serà el primer i l'encarregat de les escultures de la façana de la Passió. Explicar una història en art.

Potser a les vuit torres els agradaria de treure el cap per damunt dels núvols que cobreixen la ciutat, però no són prou altes. Onades de turistes, molts estudiants en viatge de final de curs, donen voltes al temple observant els detalls dels murs de la nau central, que creixen a poc a poc. Cada dos minuts un ramat de gent amb la càmera fotogràfica a la mà passa per la vorera del carrer de Mallorca. Les llengües es barregen: italià, japonès, castellà... Flanquejat pels murs que van prenent alçada i on un dia hi haurà la façana de la Glòria, s'alça la teulada d'uralita dels tallers del temple. Se sent soroll de màquines, d'obres, de trànsit i de veus.

Però la gran majoria de transeünts no sap que sota la mateixa teulada dels tallers s'amaga el recent construït estudi de l'escultor Josep Maria Subirachs. La porta, que dona directament al carrer, es dissimula enmig del portal de ferro on descarreguen els camions de material.

Subirachs obre, encara amb restes a les mans del fang amb què estava treballant. L'interior no s'adiu amb la fredor del mur del recinte. Un reduït apartament, amb les habitacions destinades a habitatge i dos estudis, un de petit per al treball de bocetatge i dibuix, i un de gran que abasta el doble nivell de l'edifici. Al centre de l'estudi d'escultura, el tors en fang de la figura central del conjunt: la crucifixió. Un tors molt allargat, de quasi dos metres d'alçada, que l'escultor s'apresta a ruixar amb aigua perquè el fang de seguida s'asseca i es clivella.

Fa poc més d'un any, la Junta Constructora de la Sagrada Família va fer-li un encàrrec insòlit: esculpir el conjunt de figures que han d'ornamentar la façana de la Passió, la cara de Ponent del temple, que dona a la plaça de la Sagrada Família. Subirachs va acceptar el que, més que un encàrrec, es convertia en un repte i, per treballar millor, es va traslladar a viure en el mateix recinte de les obres, com ja ho havia fet Gaudí en aquell moment.

«No pensava que m'ho poguessin demanar mai», confessa. Però allò que va decidir-lo a acceptar va ser la total llibertat que li concedien en el terreny artístic. L'única limitació del seu treball és la de la mateixa façana. Un porxo sustentat per columnes llargues i inclinades que recolzen a terra com les potes d'un estrany animal. Subirachs havia signat un manifest en contra de

DOMÈNEC UMBERT

la continuació de les obres de la Sagrada Família, tal com s'estaven fent: intentant d'imitar Gaudí. Ara, però, s'ha canviat d'actitud i el mateix encàrrec fet a l'escultor, que ja ha introduït canvis en l'ordre que l'arquitecte havia previst per a la situació de les figures, n'és la prova més palpable. «S'ha canviat el concepte de la Sagrada Família i de com s'ha de continuar. Però segueix sent l'obra d'un dels més grans o el més gran creador en el seu camp: Gaudí. A més, és un treball únic, que no es realitzava en el món des d'èpoques molt anteriors, i és una obra molt popular, amb un èxit creixent, malgrat quatre desgraciats que voldrien deixar-la tal com està».

Les torres de la Sagrada Família han arribat a convertir-se en un símbol de Barcelona, un símbol que la fa identificable arreu del món, com la Tour Eiffel amb París o els gratacels de Manhattan amb Nova York, una qualitat que difícilment el monument a Colom hauria pogut assolir. Subirachs conviurà amb les torres durant quinze anys, si tot va bé. Aquest és el termini que s'ha posat per a enllestir l'obra monumental que té per davant. Tot i així, el contracte que ha signat amb la Junta Constructora del temple li permet d'acceptar altres encàrrecs. «Ara mateix tinc dues ofertes, de Seül i de San Francisco, iestic dubtant d'acceptar-les. S'ha de ser prudent, perquè aquí hi ha molta feina».

Per fer-la, Subirachs no té fixats horaris ni jornades. Treballa a casa i a l'hora que vol. «La meua jornada és sempre, de vegades no puc dormir i em poso a treballar a la nit. El treball és la vida, encara que de tant en tant no estàs de bon humor i has de canviar de feina. Llavors faig altres coses: gravat, litografies, medalles... que també em permeten descansar de la duresa física de l'escultura. Però fins i tot quan viatjo és per la feina, per exposicions...».

Els inicis ja s'han deixat enrere. Aquests dies s'està serrant la pedra per a la primera escultura que s'instal·larà: la flagelació. A diferència de la majoria

de grups escultòrics del conjunt, aquest el forma una sola figura. Subirachs creu que, si tot va bé, podria estar al seu lloc per a les Festes de la Mercè.

Pedra i metall

Mentre els seus ajudants preparen la pedra, l'escultor treballa en la figura de la crucifixió, que es realitzarà en bronze. Pedra i metall es combinaran en les diferents imatges. Moltes d'elles ja han passat la primera etapa comuna de la creació, el dibuix, però la tècnica d'elaboració és molt diferent segons el material. Sempre es comença amb fang, fent un model a escala reduïda, en el cas de la pedra, i a grandària real, per al bronze. «El fang és el material primer de l'escultor, és un material molt mal·leable, on es crea una forma a partir del no-res. És ben bé la imatge de l'home que va ser creat de fang per Déu».

El següent pas, en la pedra, és el desbas de les parts més importants, a partir del coneixement, donat pel model, dels volums que tindrà la figura que se n'ha d'extreure. Aquesta feina, la fan els ajudants de l'escultor, «perquè, si

no, no s'acabaria mai». La pedra escollida ha estat la de Travertí, un mineral molt noble amb què, per exemple, han estat construïts la majoria dels grans edificis de Roma. La pedra inicial de la Sagrada Família era la pedra de Montjuïc, però ja pràcticament no en queda a les pedreres, i és una matèria molt ingrata per treballar. Amb la pedra preparada i el model al

davant, l'artista comença l'última fase, esculpir, que encara es fa amb les mateixes eines de Miquel Àngel. «L'únic instrument que ell no tenia és el compressor, que de vegades resulta molt útil, però té una aplicació molt limitada».

També en la fosa del bronze es segueix el mateix procediment que ja feien els grecs i els renaixentistes, però amb l'ajut de la tecnologia moderna. «El que fa que una obra sigui nova no és la tècnica. Si es treballa en plàstic, pel sol fet del material, ja sembla modern, però en pedra o en bronze fer una cosa nova és molt més difícil». Per al bronze, del model fet en fang a escala real, amb un motlle, se n'obté una rèplica en guix, un material més sòlid, que no es deforma amb la facilitat del fang. En el guix es dona la forma definitiva a la figura i, una vegada enllestida, se'n fa un altre motlle per

DOMÈNEC LUMBERI

«Jo m'he proposat tornar al que era l'art abans: narrar coses».

a treure'n una còpia, ara en cera. Sobre aquesta, i amb fang de terra refractària, es fa el motlle definitiu del qual, mentre es cou al forn, s'evaporarà la cera. Una vegada s'ha obtingut les peces en bronze, s'uneixen i se'ls dona l'acabat. Mentre que en pedra, per

sionalment i que ara es dedica a parvulari. Un petit edifici de línies ondulades, ocult des del carrer i que un dia va ser vivament estudiat per Le Corbusier. L'avanç de les obres obligarà aviat a traslladar-les. Subirachs, amatent, torna a ruixar d'aigua el fang

cia de l'arquitecte. «Gaudí —explica Subirachs— deia que quan una persona necessita un bastó per caminar, no el recolza verticalment, sinó que li dóna una inclinació, que és el que li fa conferir resistència».

Els visitants s'agombolen al cancell de la façana de la Passió, on hi ha exposats dibuixos i maquetes de com ha de ser el temple una vegada acabat. Subirachs es mira l'espai enorme que les seves escultures ocuparan. Una volta acabin els treballs de cobertura del porxo, podrà treballar sobre el terreny en la ubicació de les estàtues, condicionat, però, per la situació de la bastida.

Per a Subirachs, Gaudí ha estat el màxim exponent del català arrauat, cosa que el fa interessant, arquetípic. «La rauxa és una manera de ser millor per a l'art. Jo potser sóc més cerebral que Gaudí, però l'artista sempre és arrauat. L'art és una espècie d'aventura constant». També creu que es pot considerar Gaudí com un pre-superrealista. En tots els estils artístics hi hauria —segons ell— tres corrents que els configuren: un de superrealista, un de constructivista i un d'expressionista. «Jo em situaria entre l'expressionisme i el superrealisme, però la meua obra és molt complexa i és difícil de definir-la un mateix».

On sí que es situa Subirachs és en la postmodernitat. «Ha passat la sensació de progrés que hi havia amb l'art abstracte i el racionalisme. Ara hi ha una actitud molt crítica. Envers l'abstracte, per exemple, que era modern i ara és vist com una forma d'art molt acadèmica. Aquesta posició crítica és el que, provisionalment, han anomenat postmodernitat».

«Jo m'he proposat tornar al que era l'art abans: narrar coses. Trobo incompreensible fer una obra d'art sense que sigui un mitjà de comunicació. Per això, m'encanta aquesta feina que consisteix a narrar la història de la Passió a través de l'art». Per narrar històries, cal recollir primer molta informació. «Sobretot, jo faig servir altres obres d'art per elaborar la meua, no per copiar-les, sinó per fer el que serien com cites en literatura. Una manera de fer que també lliga amb el concepte de postmodernitat. M'interessa molt el cinema, des d'aquest punt de vista, i, el meu no és només l'escultura, he fet dibuix o pintura, i sobretot, tinc una gran admiració per l'arquitectura, que per a mi és l'art major».

Al carrer, grups de gent vestits de colors vius caminen pausadament, mentre miren amb admiració l'obra de l'arquitecte Gaudí. □

DOMÈNEC UMBERT

«El que fa que una obra sigui nova no és la tècnica».

gran que sigui la figura, sempre es pot fer d'un sol bloc, en bronze les grans dimensions obliguen a fondre l'escultura per peces.

Així, la figura del Crist crucificat, que ocuparà el punt més alt i central del conjunt, s'elabora per parts a causa dels seus quatre metres de llargada total. Les peces s'ajunten en el model en guix, per assegurar-ne la conjunció, i es tornen a unir una vegada han estat foses, per separat, en bronze.

«Etic content per com ha començat la feina durant aquest any. Veig que estic bé i m'agrada viure al centre de la ciutat. És tal com havia pensat, molt difícil, però això encara engresca. Resulta agradable, però dur; una feina molt dura que omple totes les hores però també és molt independent».

Arriba a les orelles el soroll del trànsit del carrer, dels turistes i de les obres. La llum grisa, filtrada pels núvols i les cortines que cobreixen el finestral, dóna un aire de quietud a l'estudi, presidit per l'immens tors de fang. Per les escletxes de les cortines s'entreveu el pavelló que Gaudí va construir provi-

abans de sortir cap al temple per la porta que comunica amb els tallers.

Construcció

Els obrers treballen a l'interior del cobert preparant les estructures de ferro per a les columnes. El següent pas en la construcció serà l'acabament dels murs laterals de la nau principal i la realització de la volta, que la junta constructora voldria tenir acabada per al 1992. Es viuen moments d'eufòria al voltant del temple. Subirachs creu que es pot estar més o menys d'acord amb la continuació de les obres, però que ha de ser molt interessant portar a la pràctica el projecte de Gaudí. «També la cúpula de Sant Pere de Roma es va construir després de mort Miquel Àngel». Gaudí va idear un sistema de construcció que perfeccionava el gòtic. Integrava arbotants i contraforts en els mateixos murs de l'edifici, fent que no el limiti més que la pròpia estructura. Aquesta tècnica justifica la utilització de la columna inclinada que per a molts no era sinó una extravagàn-